

FVU og de svage læsere

En kvantitativ analyse af deltagerne på trin 1 i læsning på forberedende voksenundervisning (FVU)

Forberedende voksenundervisning (FVU) har siden 2000 været det mest målrettede tiltag i Danmark for at forbedre voksnes læsefærdigheder. Behovet for FVU understreges af, at PIAAC-undersøgelsen¹ i 2013 viste, at ca. hver sjettede dansker mellem 16 og 65 år, svarende til 569.000 personer, har så dårlige læsefærdigheder, at de har svært ved at læse simple tekster. På baggrund af PIAAC's resultater har vi i dag et langt mere præcist billede af, hvem der er svage læsere i Danmark, og den viden gør det oplagt at undersøge, hvor godt FVU-læsning som tilbud egentlig rammer målgruppen.

Hvis man ser på FVU-læsning 1, der er det mest målrettede læsetilbud til de svageste læsere, faldt antallet af deltagere (unikke personer) fra 7.017 i 2006 til 5.813 i 2008. Herefter er det år for år steget siden, så det i 2013 nåede op på 10.529 personer². Selvom der således er tale om en tydelig vækst i aktiviteten, er vi meget langt fra det antal svage læsere, som PIAAC identificerede i 2011-2012.

Rapportens målgruppe og design

Rapporten er henvendt til beslutningstagere på forskellige niveauer, fra VUC'erne, der har det operationelle ansvar for FVU, til Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, der har det overordnede politisk-administrative ansvar for FVU. Rapporten vil også være af interesse for Beskæftigelsesministeriet – ikke mindst med henblik på FVU-indsatsen for ledige. Desuden er rapporten henvendt til aktører med interesse i FVU som fx Lederforeningen for VUC og arbejdsmarkedets parter. Endelig er det håbet, at rapporten i den offentlige debat vil bidrage til at kaste lys over det store samfundsproblem, at mange voksne i Danmark ikke læser godt nok til at hjælpe deres børn med lektierne, læse et brev fra det offentlige eller deltage i skriftlige debatter om væsentlige samfundsspørgsmål.

Undersøgelsen er designet således, at den først tegner en profil af, hvem der har deltaget i og bestået FVU-læsning 1 i årene 2006-14, og sammenholder denne brugerprofil med den profil af svage læsere, som PIAAC-undersøgelsen identificerede i 2011-2012. Derved tegnes et billede af, hvor godt FVU rammer sin målgruppe. Dernæst ser undersøgelsen nærmere på gennemførelsen på FVU-læsning.

I det følgende sammenfatter vi de vigtigste resultater af undersøgelsen.

Hovedresultater vedrørende deltagerprofilen på FVU-læsning

FVU-læsning 1 har en deltagerprofil, der på uddannelsesniveau svarer til den typiske svage læser i Danmark, men som på andre parametre er meget skæv i forhold til den typiske svage læser. Det gælder især med hensyn til etnicitet, men også med hensyn til køn, alder og geografi – og siden

¹ Kortlægningen fandt sted som led i OECD's Programme for International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) og omfattede i Danmark 7.328 deltagere mellem 16 og 65 år. Deltagerne fik i deres hjem testet deres færdigheder inden for læsning, regning og problemløsning med it.

² Vi har valgt ikke at se bort fra tallet på 5.174 for 2014, som er meget lavt, hvilket kan hænge sammen med registreringsmæssige forhold.

2010 også med hensyn til beskæftigelsesprofilen. Hertil kommer, at skævheden med hensyn til etnicitet og beskæftigelsesprofil er blevet mere udtalt gennem de seneste knap ti år.

FVU-læsning når de kortuddannede

Ifølge PIAAC udgjorde personer med grundskole som højeste uddannelse 51 % af de svage læsere i 2011-2012 (SFI 2013a). Til sammenligning udgjorde andelen på FVU med samme uddannelsesbaggrund mellem 54 % og 61 % i perioden med en svagt stigende tendens fra begyndelsen til slutningen af perioden. Med hensyn til andelen af kortuddannede rammer FVU således målgruppen forholdsvis godt. Til gengæld er andelen med en erhvervsuddannelsesbaggrund underrepræsenteret på FVU-læsning 1, og forskellen er vokset gennem årene.

Personer af dansk oprindelse er underrepræsenterede på FVU-læsning

Hvor PIAAC viste, at 73 % af de svage læsere i 2011-12 var af dansk oprindelse, er denne andel på FVU-læsning 1 faldet igennem årene fra 51 % i 2006 til 30 % i 2014. Udviklingen har været endnu mere drastisk, hvis man ser på dem, der har bestået FVU-læsning, trin 1, hvor andelen er faldet fra 49 % til 16 %. Personer af dansk oprindelse har i hele perioden været signifikant underrepræsenterede på FVU-læsning 1.

Hver femte indvandrer på FVU-læsning har en videregående uddannelse

Hvor 2-4 % af deltagerne af dansk herkomst har en videregående uddannelse, gælder dette 15-21 % af deltagerne med en anden etnisk herkomst end dansk. Dette tyder på, at FVU-læsning 1 bruges til grupper, hvis største udfordring ikke er, at de har svært ved at læse, men at de ikke mestrer det danske sprog. Fra en anden EVA-undersøgelse ved vi, at en del indvandrere bruger FVU som supplement til og ofte sideløbende med deres danskuddannelser, selvom det ikke er intentionen med danskuddannelserne, at man sideløbende tager FVU-læsning (EVA 2015).

Der er få mænd på FVU-læsning

Hvor PIAAC viste, at 55 % af de svage læsere i 2011-12 var mænd, har denne andel på FVU-læsning 1 været relativt stabil igennem årene, fra 40 % i 2006 til 42 % i 2014. Tilsvarende ser man en relativt stabil udvikling med hensyn til dem, der har bestået FVU-læsning 1, hvor andelen var 38 % både i 2006 og i 2014. Mændene har således i hele perioden været signifikant underrepræsenterede på FVU-læsning 1.

Der er få 45-65-årige på FVU-læsning

I forhold til PIAAC afviger aldersfordelingen for deltagerne i FVU-læsning 1 markant fra aldersfordelingen for de svage læsere: Hvor de 16-44-årige i alle årene er overrepræsenterede på FVU, er de 45-65-årige underrepræsenterede i forhold til aldersprofilen på de svage læsere. Fordelingen med hensyn til alder er i alle årene fra 2006 til 2014 signifikant forskellig fra fordelingen for svage læsere ifølge PIAAC.

FVU-læsning rammer geografisk skævt

Den geografiske fordeling for svage læsere, jf. PIAAC, afspejles ikke i FVU-aktivitetstallene, når de brydes ned på regioner. I Region Nordjylland og Region Sjælland har den forholdsmæssige andel af deltagere i FVU-læsning 1 i alle årene været mindre end den forholdsmæssige andel af svage læsere i regionerne, mens det omvendte er tilfældet i Region Midtjylland og Region Hovedstaden. Region Syddanmarks aktivitet lå frem til 2010 højt i forhold til andelen af svage læsere i regionen, men har herefter ligget forholdsmæssigt lavt.

FVU-læsning har svært ved at tiltrække beskæftigede

Hvor de beskæftigede var overrepræsenterede på FVU i 2008, er de i 2012 og 2013 signifikant underrepræsenterede. Fra at udgøre 56 % af deltagerne i 2008 udgør de i 2013 kun 39 %. Til sammenligning var 52 % af de svage læsere ifølge PIAAC beskæftigede. Udviklingen er dog ikke udtryk for, at antallet af beskæftigede er faldet i perioden i absolutte tal. Tværtimod har der på FVU været en stigning på 26 % i perioden i gruppen af beskæftigede. Forklaringen er, at antallet

af ledige på FVU er steget endnu mere, nemlig med næsten 300 %, og antallet af personer uden for arbejdsmarkedet er steget med 120 %. Selvom det er positivt, at flere ledige og personer udenfor arbejdsmarkedet, fx personer under uddannelse, deltager i FVU, er det en udfordring, at det går så langsomt fremad med at rekruttere personer i beskæftigelse til FVU.

Også gode læsere deltager i FVU-læsning

Selvom FVU-læsning henvender sig til svage læsere, viser en analyse af de personer, der har deltaget i både PIAAC og FVU-læsning 1, at det faktisk kun var omkring halvdelen af dem, der startede på FVU-læsning 1, der var svage læsere på niveau 0 eller 1. Resten var på niveau 2, svarende til læsere "omkring eller under middel", eller på niveau 3, svarende til "gode læsere". Det er overraskende, at så stor en del af deltagerne i FVU-læsning 1 ikke tilhører gruppen af svage læsere.

Hovedresultater vedrørende gennemførelsen på FVU-læsning

Bestået FVU-læsning på trin 1 er en trædesten til mere FVU

Tre ud af fire af de personer, der har bestået prøven i forbindelse med FVU-læsning 1, fortsætter med FVU. 43 % fortsætter på deres andet kursus med FVU-læsning på et højere niveau end trin 1, især på trin 2, mens 14 % fortsætter med matematik, efter at de har bestået FVU-læsning, trin 1.

De fleste gennemfører FVU-læsning på trin 1 uden at gå til prøve

I runde tal gennemfører en ud af fem FVU-læsning 1 med at afslutte med bestået prøve, mens tre ud af fem gennemfører kurset uden prøve, og en ud af fem falder fra undervejs. Dette mønster har været ret stabilt siden 2007. I perioden 2007 til 2013 lå andelen, der bestod FVU-læsning 1, på mellem 21 % og 28 % samlet set. Denne andel steg i 2014 til 33 %. Selvom der er tale om en positiv udvikling, er det således fortsat en meget stor andel, der ikke gennemfører med bestået prøve. Kvinder består i lidt højere grad end mænd. Desuden er der betydelige variationer regionerne imellem: Hvor andelen, der bestod FVU-læsning 1, i Region Nordjylland i 2014 var 21 %, var den på 41 % i Region Hovedstaden samme år.

Mange tager trin 1 på FVU-læsning flere gange

Forholdsvis mange starter dog på FVU-læsning 1 mere end én gang: I alt 36 % af deltagerne startede mere end én gang på FVU-læsning 1, heraf startede de 20 % to gange og de sidste 16 % mere end to gange på samme kursus. Hertil kommer, at hver tiende, der består FVU-læsning 1, gør dette mindst to gange.

De fleste, der har bestået FVU-læsning 1, fortsætter med at være svage læsere

62 % befinder sig på niveau 0 eller 1, et til seks år efter at de har bestået FVU-læsning 1. Det viser en analyse af den lille gruppe personer (n = 26), der har bestået FVU-læsning 1 i 2006-2010 og efterfølgende er blevet testet i PIAAC. Det er ikke muligt at forklare dette ud fra data, men det kan hænge sammen med, at der er sket et tab af færdigheder, efter at man har afsluttet FVU-læsning 1, fx fordi man ikke har holdt sine læsefærdigheder ved lige. Det kan også pege på, at gennemførelse af FVU-læsning 1 ikke nødvendigvis forbedrer læsefærdighederne så meget, at man ikke længere er en svag læser.